

НОВІ ДЖЕРЕЛА ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

БІЛИК Вікторія Вікторівна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-1809-0804>
e-mail: bilyk_v@ukr.net

У дослідженні привернуто увагу до проблематики державної політики стимулювання розвитку та реалізації економічного потенціалу підприємницького сектора національної економіки, однак з позиції формування безпечного середовища для здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання. З таких позицій метою дослідження визначено ідентифікацію новітніх викликів та загроз, а також удосконалення методико-прикладних засад державної політики протидії ризикам інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України. Зроблено висновок, що середовище вітчизняного підприємництва характеризується наявністю низки достатньо гострих загроз безпеці інвестиційного процесу. Такі загрози мають як характер постійних (системних), так і новітніх, які актуалізувалися під час повномасштабної війни. Визначено системні, характерні практично для всього етапу незалежності і розвитку економіки України, виклики і загрози інвестиційній безпеці вітчизняного бізнесу. Як системні, так і новітні виклики інвестиційній безпеці українського підприємництва ідентифіковані за такими стадіями інвестиційного процесу, як (1) мотивація до інвестиційної діяльності; (2) планування інвестицій; (3) одержання дозволів та погоджень; (4) організація та інституціалізація інвестиційного проєкту; (5) державне регулювання інвестиційного процесу; (6) фінансування інвестиційного проєкту; (7) освоєння інвестицій; (8) завершення інвестиційного проєкту, окупність інвестицій. До новітніх (в умовах повномасштабної війни) викликів інвестиційній безпеці вітчизняного бізнесу віднесено: зростання безпекових ризиків та неналагодженість механізмів їх страхування; тотальну невизначеність зі строками війни, масштабами руйнувань, механізмами репарації; брак інформації про дерегуляцію інвестиційних процесів, що не сприяє довірі з боку глобальних інвесторів; відсутність інституційних реформ, спрощення регулятивного середовища, зниження корупційних ризиків та ін.

Ключові слова: національна економіка, підприємництво, підприємницький сектор, інвестиційна безпека, нові виклики, ризики, загрози.

NEW SOURCES OF THREATS TO THE INVESTMENT SECURITY OF THE BUSINESS SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Victoria BILYK

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

The study draws attention to the problems of the state policy of stimulating the development and realization of the economic potential of the entrepreneurial sector of the national economy, but from the standpoint of creating a safe environment for investment activities by business entities. From such positions, the purpose of the study is to identify the latest challenges and threats, as well as to improve the methodological and applied principles of the state policy of countering investment security risks in the entrepreneurial sector of the national economy of Ukraine. It was concluded that the environment of domestic entrepreneurship is characterized by the presence of a number of sufficiently acute threats to the security of the investment process. Such threats have the character of both permanent (systemic) and recent ones, which were actualized during a full-scale war. It has been proven that the state policy for the development of the entrepreneurial sector of the national economy of Ukraine should be aimed at leveling or mitigating the negative impact of identified threats to the investment security of the entrepreneurial sector of the national economy of Ukraine. Despite this, the investment attractiveness of the domestic economy remains low due to the preservation of a whole range of systemic challenges to business investment security. However, in the conditions of the war, these challenges were supplemented by new threats that affect all without exception the stages of the investment process, and, therefore, permeate all links of investment, which critically negatively. In particular, the latest threats in the conditions of a full-scale war relate to: the growth of security (military) risks and the lack of adjustment of their insurance mechanisms (the stage of motivation for investment activity); total uncertainty with terms of war, scale of destruction, reparation mechanisms (planning of investment activity); lack of information about the deregulation of investment processes, which does not promote confidence on the part of global investors (obtaining permits and approvals); loss of control over the fulfillment of contractual obligations within investment agreements, protection of investors' rights (organization and institutionalization of the investment project); lack of institutional reforms, simplification of the regulatory environment for doing business, reduction of corruption risks (state regulation of the investment process); deterioration of the availability of bank loans, withdrawal of foreign investors from the market (investment project financing); the impact of external factors limiting transport and logistics capabilities, lack of energy supply, etc. (development of investments); decrease in incomes of the population and business, narrowing of the domestic market, decrease in profitability and lengthening of payback periods (completion of the investment project, payback of investments).

Keywords: national economy, entrepreneurship, business sector, investment security, new challenges, risks, threats.

Білик В. (2023) Нові джерела загроз інвестиційній безпеці підприємницького сектора національної економіки України. *DEVELOPMENT SERVICE INDUSTRY MANAGEMENT*, (3), 56-61.
[https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3\(8\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3(8))

Bilyk V. (2023) New sources of threats to the investment security of the business sector of the national economy of Ukraine. *DEVELOPMENT SERVICE INDUSTRY MANAGEMENT*, (3), 56-61.
[https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3\(8\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-3(8))

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Для України питання розвитку підприємницького сектора національної економіки є актуальним починаючи вже зі здобуття незалежності країни. Проте, протягом всієї понад тридцятирічної новітньої історії у повній мірі так і не було вирішене. Дійсно, в Україні здійснює свою комерційно-господарську діяльність велика чисельність суб'єктів бізнесу, зокрема приватного та на засадах отримання прибутку. Однак, якщо порівняти показники чисельності суб'єктів господарювання в розрахунку на 1000 тис. населення, обсяги виробництва і збуту продукції (товарів, робіт, послуг) в розрахунку на один суб'єкт господарювання, чисельність зайнятих в середньому на одному підприємстві, структурні співвідношення в секторах малого, середнього і великого бізнесу тощо в Україні та більшості економічно розвинених державах, то наша країна буде значно поступатися.

Одна з причин такого стану справ – недостатні обсяги інвестицій, якікладаються або в новий бізнес, або в розширення виробничих та технологічних потужностей існуючих підприємств. Своєю чергою, причиною обмеженості інвестицій є недостатній рівень економічної безпеки інвестиційного процесу. У дійсності і доведено і підтверджено публікаціями авторитетних експертів у сфері розвитку малого бізнесу (З. Варналій, Т. Васильців, С. Дрига та ін.) те, що в Україні недосконалою залишається система захисту приватної власності, непрозорою є судова система, характерні прояви корупції та адміністративного тиску на бізнес і т. п. Іншими словами йдеться про те, що в державі не гарантується належним чином інвестиційна безпека підприємницького сектора.

Саме тому актуальними є завдання ідентифікації новітніх викликів, ризиків і загроз інвестиційній безпеці вітчизняного підприємництва, а також розробки та обґрунтування нових і теоретико-методичних, і прикладних рекомендацій у сфері формування середовища прийнятного рівня інвестиційної безпеки бізнесу. Ці питання традиційно характеризуються високим рівнем потреби і актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розвиток підприємництва – одне з найбільш важливих завдань уряду країни, яка прагне бути демократичною та економічно розвинутою, адже це чинник, який системно позначається на стимулюванні активізації та покращенні цілого спектру інших процесів – соціальних (зростання зайнятості, доходів та якості життя місцевого населення), економічних (збільшення чисельності суб'єктів господарювання та обсягів ВВП, інвестицій, розвиток конкурентного середовища), інноваційних (активізація науково-дослідної та інноваційної діяльності, поява та утвердження високотехнологічних стартапів), суспільних (демократизація суспільства і становлення потужного середнього класу) тощо. Саме тому підприємництво завжди перебувало у фокусі наукових дискурсів та наукових досліджень. На сьогодні можна виокремити публікації таких науковців, як Н. Азьмук [1, с.12-24], І. Богатирьов [2, с.73-79], З. Варналій [3, с.10-20], Т. Васильців, Р. Лупак [4, с.88-92] та ін.

Проблематика активізації та здійснення інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва також перебуває у фокусі наукових пошукувань великої кількості дослідників, з-поміж яких ведемо мову про праці таких науковців, як В. Смесова, І. Іщенко [9, с.76-82], А. Сухоруков [10, с.63-81], Т. Зубко [14, с.81-88] та ін.

Як справедливо зазначається у низці публікацій, для економіки країни дійсно важливі обсяги інвестиційної діяльності, однак не меншої актуальності та значимості набувають питання структури інвестицій, а особливо, коли капіталовкладення скеровуються у бік фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, зокрема в реальному секторі національної економіки. Пошукування у цьому напрямі стали предметом досліджень таких авторів, як О. Малій [5, с.71-74], М. Мороз [6, с.28-35], Н. Рибалко [7, с.27-29], І. Рудченко [8, с.16-19], В. Фоміних, Д. Безпалова, А. Довгопола [11, с.61-64], Л. Чех, О. Корогодова [12], Н. Руцишин [13, с.12-18], М. Куницька-Іляш, Я. Березівський [12, с.1785-1798] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Позаяк, невирішеною частиною аналізованої проблеми залишаються саме питання інвестиційної безпеки підприємницького сектора національного господарства і формування державної політики розвитку підприємницького сектора безпосередньо з позиції стимулювання інвестиційної діяльності та забезпечення економічної безпеки інвестиційних процесів.

Формулювання цілей

Метою статті є ідентифікація новітніх викликів та загроз, а також удосконалення методико-прикладних засад державної політики протидії ризикам інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України.

Виклад основного матеріалу

Потрібно визнати, що інвестиційне середовище України й до повномасштабної війни було лише частково сприятливим. Його очевидними перевагами були велика територія країни, а, відтак, потужний потенціал розвитку внутрішнього ринку, відносна легкість входження на внутрішній ринок, дешеві ресурси, зокрема робоча сила та ін.

Однак, інвестиційне середовище нашої країни характеризувалося й істотними вадами, які перешкождали масштабним інвестиційним вливанням, особливо з провідних економічно розвинених країн. При тому, такі вади були системними, іншими словами такими, що об'єктивно обмежували вагомий потік прямих іноземних інвестицій в країну, який би дозволив вивести вітчизняні виробничі потужності на провідні позиції в економіці Європи та світу.

Більшість макроекономічних передумов активізації інвестиційної діяльності в Україні залишаються негативними, що підтверджується малими обсягами капітальних вкладень та основного капіталу, дисбалансами у джерелах їх фінансування (зокрема низьким рівнем бюджетного фінансування), низькою часткою інвестицій у інноваційну та науково-технічну сфери, АПК, інституційний розвиток фінансового ринку, а також регіональними диспропорціями під час залучення прямих іноземних інвестицій.

У період 2010-2021 рр. у структурі капітальних вкладень за напрямками використання переважали інвестиції у матеріальні активи (у середньому понад 90 %). Відповідно, існує недостатність інвестицій у нові технології, інновації та комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності. Встановлено, що висока залежність суб'єктів господарювання від власних активів та результатів господарювання (понад 60 % інвестицій здійснюється за рахунок власних коштів підприємств) не сприяє формуванню збалансованої пропозиції інвестиційних ресурсів, де в достатній мірі доступними є кошти іноземних інвесторів, кредити банків та інші позики тощо.

Головними причинами таких тенденцій та перешкодами для ефективної реалізації державної інвестиційної політики України є: низький рівень соціально-економічного розвитку регіонів України (обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами підприємницької діяльності у розрахунку на одного мешканця за 2010-2021 рр. у середньому по Україні складала біля 30 тис. грн, обсяг ВРП у розрахунку на одного мешканця – біля 40 тис. грн; низька середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, високий рівень реального безробіття (понад 10 %); низька ділова активність населення (кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення в регіонах України у 2010-2021 рр. у середньому – біля 80 од., невеликі обсяги господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу у розрахунку на одне мале підприємство – біля 3 млн грн, низька продуктивність праці на малих підприємствах; слабкість розвитку інвестиційної інфраструктури; відсутність належної промоції підготовлених інвестиційних проектів та наявність недоліків системи державної підтримки інвестиційної діяльності на субрегіональному рівні; системні проблеми державного регулювання, адміністрування і контролю господарської та зокрема інвестиційної діяльності, що проявляються у збереженості значних бюрократичних та корупційних перешкод при підготовці і погодженні інвестиційних проектів, отриманні дозволів на користування земельними ділянками, державним та комунальним майном, здійсненні певних видів діяльності; низький рівень розвитку дорожньо-транспортної, житлово-комунальної, соціальної та іншої інфраструктури, про що свідчать незадовільний стан мережі автомобільних доріг, особливо місцевого значення, недостатні обсяги розбудови і оновлення об'єктів придорожного сервісу, кількості об'єктів та споруд незавершеного будівництва (близько 60 % було призупинено і 2 % законсервовано), прогресуюче старіння основних засобів об'єктів соціальної та бюджетної інфраструктури; недостатність використання механізмів державно-приватного партнерства та диверсифікації джерел залучення інвестицій у регіонах України.

Встановлено, що попри низку позитивних рішень, які були реалізовані органами державного управління в Україні (формування основоположних нормативних актів для регулювання внутрішньої та зовнішньої економічної діяльності, створення спеціальних економічних зон, розробка заходів щодо покращення інвестиційного середовища та створення сприятливого інвестиційного клімату), використовуваний організаційно-економічний механізм державної інвестиційної політики недосконалий і неефективний. Головними його недоліками є відсутність чіткої та прозорої організаційної інфраструктури з управління інвестиціями, відсутність відповідальності держави за реалізацією інвестиційної політики та прояви її перешкоджанню, відсутність гнучкості та комплексності у реалізації державної інвестиційної політики, недовиконання бюджетно-розподільчої функції інвестування, розмитість, відсутність структурності та чіткого планування політики держави щодо покращення соціально-економічного становища країни та її регіонів із використанням інвестиційного потенціалу.

Однак, війна призвела до нових викликів для вітчизняної сфери інвестування. По-перше, це об'єктивно існуюча невизначеність строків і масштабів воєнних дій. По-друге, це відсутність системи страхування можливих втрат майна і ресурсів у підсумку подальших нападів агресора. По-третє, це нестабільність економічної ситуації в країні. По-четверте, це існуючі тенденції до зменшення чисельності населення та його доходів, що веде до звуження внутрішнього ринку, а, відтак, подальшого погіршення його інвестиційної привабливості. По-п'яте, це збереження в нашій країні системних ризиків та вад конкурентного і бізнес-середовища.

Усі ці та інші чинники ускладнюють економічну безпеку інвестиційних процесів в Україні, а в умовах повномасштабної війни доповнюються новими достатньо вагомими ризиками і загрозами (рис. 1).

Передусім слід вести мову про демотивацію інвестиційної діяльності, яка обумовлена зростанням безпекових ризиків або, іншими словами, пов'язаних з ймовірними прямими втратами підприємств у підсумку здійснення воєнних дій з боку РФ та неналагодженістю механізмів страхування і, що головніше, відшкодування відповідних збитків.

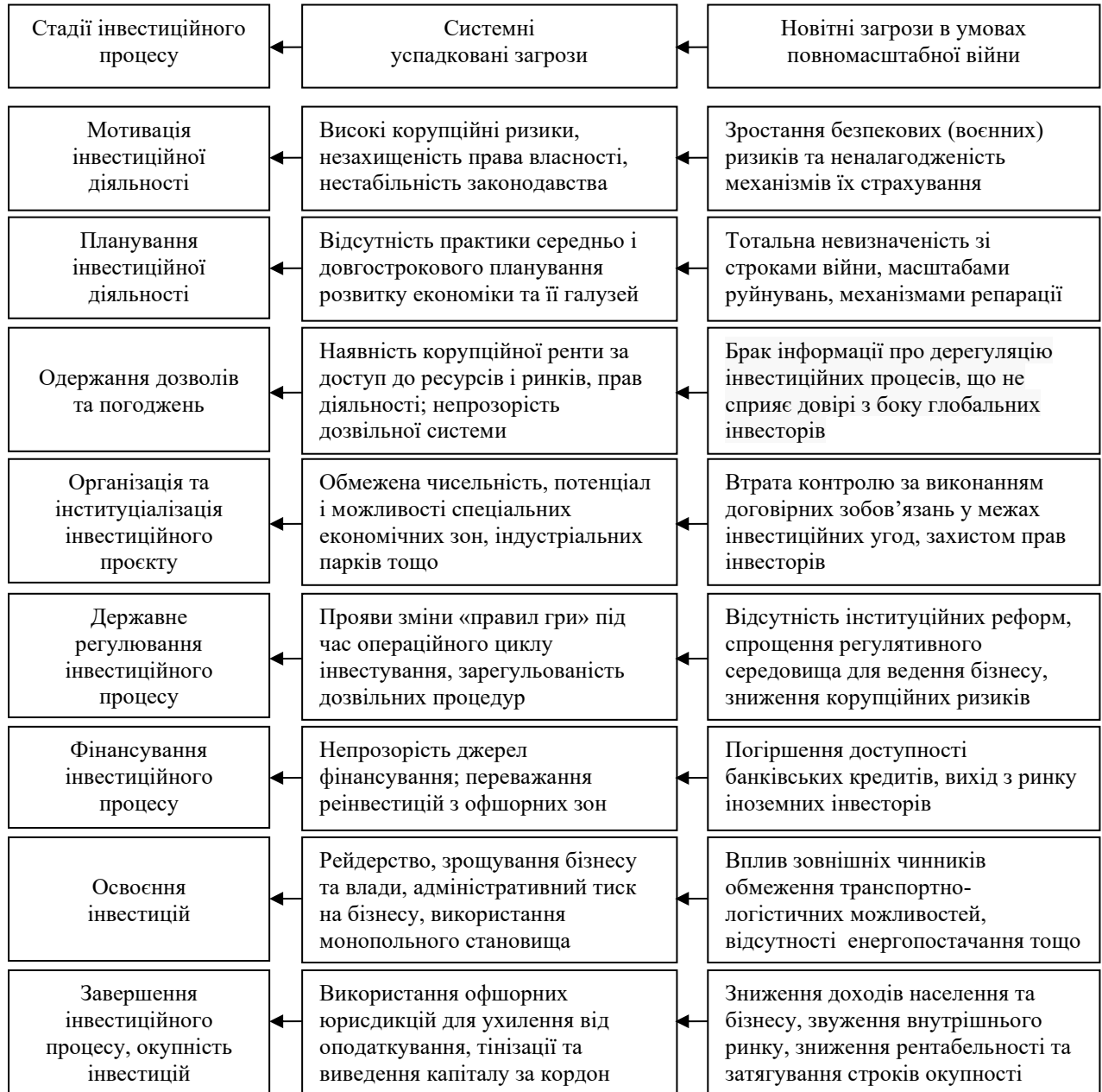

Рис. 1. Системні та новітні загрози інвестиційній безпеці суб'єктів підприємництва України

Джерело: авторська розробка.

Однак, навіть ті з інвесторів (у переважній більшості мова йде про вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють свою діяльність подалі від територій воєнних дій, в основному у північно-західній частині країни), хто має на сьогодні високий рівень налаштованості на здійснення капіталовкладень, в умовах війни зіштовхнулися з викликами труднощів планування інвестиційної діяльності, адже існує абсолютна невизначеність зі строками війни та обсягами завданих нею остаточних руйнувань. Не напрацьовані на сьогодні й механізми репарації збитків. Усі ці чинники об'єктивно унеможливають повноцінне планування інвестиційних проєктів.

При тому, в нашій країні традиційно складними залишаються процедури отримання потрібних дозволів та погоджень, без яких здійснювати будівельні роботи і відкривати виробництво просто не можливо. Позаяк, ці процедури навіть під час війни не лібералізуються. Крім того, держава мала б взяти на себе й

завдання максимального поінформування суб'єктів бізнесу про спрощення відповідних процедур та програми всебічної підтримки інвесторів. Окрім прямої допомоги бізнесу такі заходи покращують довіру до місцевої влади, а це важлива складова якісного інвестиційного середовища.

Одним із викликів інвестиційній безпеці в середовищі повномасштабної війни є відсутність повноцінного контролю (з боку державних структур) за виконанням договірних зобов'язань усіх контрагентів, зокрема в рамках інвестиційних угод та в сфері захисту права приватної власності. Така ситуація стає прямою перешкодою на шляху безпосереднього втілення в життя інвестиційних проєктів.

Виправити ситуацію могло б більш ефективне державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. Проте, як це було раніше, держава може достатньо кардинально змінювати правила гри вже безпосередньо в процесі реалізації інвестиційних проєктів, а під час війни цей виклик доповнився консервуванням інституційних реформ, а також відсутністю реальних заходів, спрямованих на дерегуляцію та зниження корупційних ризиків.

Як відомо, однією з ключових стадій кожного інвестиційного процесу є здійснення фінансування відповідних заходів. Війна призвела не тільки до хаосу й нестабільності, але й до критично значного погіршення доступності банківських кредитів (виняток становить урядова програма «5-7-9 %», але вона в більшій мірі орієнтована на фінансову підтримку дрібного бізнесу) та виходу з ринку потужних іноземних інвесторів. Відтак, на тепер вітчизняні підприємства мають шукати альтернативні джерела та форми залучення потрібного інвестиційного капіталу і це істотно ускладнило їх інвестиційну активність.

Та навіть за наявного фінансово-інвестиційного забезпечення російсько-українська війна призвела й до труднощів проходження такої стадії інвестиційного процесу, як освоєння інвестицій. Все більш потужним став вплив зовнішніх чинників, пов'язаних з закриттям авіаційного й морського транспортування продукції, перебоями з постачанням електричної енергії, паливно-мастильних матеріалів, зростанням вартості останніх, порушенням транспортно-логістичних систем та послабленням транспортно-логістичного потенціалу української економіки і т. п.

На сьогодні навіть ті суб'єкти господарювання, які інвестиційно активні, отримали додаткові проблеми у вигляді зростання строків окупності капіталовкладень, а це також характерна ознака для погіршення інвестиційної привабливості українського бізнесу. Після введення в експлуатацію об'єктів, у які вкладалися інвестиції, бізнес не в змозі швидко повернути інвестовані кошти аби їх знову реінвестувати. Причинами цього є істотне просідання внутрішнього ринку, а, відтак, і обсягів реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Все це призводить до зниження рентабельності бізнесу і до затягування строків окупності інвестиційних проєктів вітчизняних підприємств.

Таким чином, в середовищі війни український бізнес отримав цілий спектр нових потужних викликів інвестиційної безпеки. Системність їх впливу обумовлює необхідність застосування системного підходу під час їх протидії, включно з інтеграцією в таких цілях можливостей і держави, і суб'єктів фінансової та бізнес-інфраструктури, і безпосередньо суб'єктів господарювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Розвиток вітчизняного підприємництва безпосередньо пов'язаний зі створенням для цього, по-перше, сприятливого, по-друге, економічно безпечного середовища. Одним зі провідних критеріїв якості відповідного бізнес-середовища є безпечність інвестиційних процесів. Натомість, середовище вітчизняного підприємництва характеризується наявністю низки достатньо гострих загроз безпеці інвестиційного процесу. Такі загрози мають як характер постійних (системних), так і новітніх, які актуалізувалися під час повномасштабної війни.

Відтак, державна політика розвитку підприємницького сектора національної економіки України має спрямовуватися на нівелювання або пом'якшення негативного впливу ідентифікованих загроз інвестиційній безпеці підприємницького сектора національного господарства України.

Попри те, інвестиційна привабливість вітчизняної економіки залишається низькою через все ще збереження цілого спектру системних викликів інвестиційній безпеці бізнесу. Однак, в умовах війни ці виклики доповнилися новими загрозами, які стосуються всіх без виключення стадій інвестиційного процесу, а, відтак, пронизують всі ланки інвестування, що критично негативно.

Зокрема, новітні загрози в умовах повномасштабної війни стосуються: зростання безпекових (воєнних) ризиків та неналагодженості механізмів їх страхування (стадія мотивації до інвестиційної діяльності); тотальної невизначеності зі строками війни, масштабами руйнувань, механізмами репарації (планування інвестиційної діяльності); браку інформації про дерегуляцію інвестиційних процесів, що не сприяє довірі з боку глобальних інвесторів (одержання дозволів та погоджень); втрати контролю за виконанням договірних зобов'язань у межах інвестиційних угод, захистом прав інвесторів (організація та інституціалізація інвестиційного проєкту); відсутності інституційних реформ, проявів спрощення регулятивного середовища для ведення бізнесу та зниження корупційних ризиків (державне регулювання інвестиційного процесу); погіршення доступності банківських кредитів, виходу з ринку іноземних інвесторів (фінансування інвестиційного проєкту); впливу зовнішніх чинників обмеження транспортно-логістичних можливостей, відсутності енергопостачання тощо (освоєння інвестицій); зниження доходів населення та

бізнесу, звуження внутрішнього ринку, зниження рентабельності та затягування строків окупності (завершення інвестиційного проекту, окупність інвестицій).

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аналізування інвестиційно-інноваційної безпеки економіки України в умовах повномасштабної війни.

Література

1. Азьмук Н. А. Управління розвитком малого підприємництва на регіональному рівні. К. : КНЕУ, 2003. 212 с.
2. Богатирьов І. О. Ефективність розвитку підприємництва. Формування ринкових відносин в Україні. 2006. Вип. 7-8. С. 73-79.
3. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. К. : Т-во "Знання", КОО, 2005. 302 с.
4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Васильців В. Г. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*, 2017. Вип. 1. С. 161-172.
5. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С. 71–74.
6. Мороз М.О. Детермінанти інвестиційної безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 2(50). С. 28–35
7. Рибалко Н. О. Фінансові ресурси – основа діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 3 (94). С. 27–29.
8. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Сучасні питання економіки і права*. 2011. Вип. 1. С. 16–19.
9. Смесова В. Л., Іщенко І. О. Інновації як основа підвищення якості продукції та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 43. С. 76–82.
10. Сухоруков А. Проблеми інноваційної безпеки України. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 63–81
11. Фоміних В. І., Безпалова Д. І., Довгопола А. Д. Аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2017. № 27 (2). С. 61–64.
12. Чех Л. М., Корогодова О. О. Інноваційний розвиток економіки України в умовах Індустрії 4.0. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2020. № 14. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205849>.
13. Рушишин Н. М. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2020. 404 с.
14. Зубко Т. Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства галузі зв'язку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 2016. Вип. 3. С. 81-88.

References

1. Azmuk, N. A. (2003). Management of small business development on the regional level. Kyiv. 212 p.
2. Bogatyriov, I. O. (2006). Effectiveness of entrepreneurship development. Market relationship in Ukraine forming. Vol. 7-8. pp. 73-79.
3. Varnaliy, Z. S. (2005). Small entrepreneurship: bases of theory and practice. Kyiv. 302 p.
4. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Vasylytsiv, V. G. (2017). Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine. *Economic discourse*. Vol. 1. pp. 161-172
5. Malij, O. Gh. (2016). Financial resources of enterprises and sources of their formation: theoretical aspects. *Actual problems of innovative economy*, no. 2, pp. 71–74.
6. Moroz, M. O. (2017). Determinants of Ukraine's investment security. *Scientific herald of Uzhgorod University*, vol. 2 (50), pp.28–35.
7. Rybalko, N. O. (2009). Financial resources are the basis of enterprise activity. *Formation of market relations in Ukraine*, no. 3 (94), pp. 27–29.
8. Rudchenko, I. V. (2011). Improving the mechanism of financial resources management of the enterprise. *Modern issues of economics and law*, no. 1, pp. 16–19.
9. Smiesova, V. L., Ishchenko, I.O. (2020). Innovation as the basis of increasing product quality and ensuring competitiveness of the enterprise. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and management*, vol. 43, pp. 76–82.
10. Sukhorukov, A. (2011). Problems of Ukraine's Innovation Security. *Economics and Forecasting*, no. 2, pp. 63-81.
11. Fominykh, V. I., Bezpalova, D. I., Dovghopola, A. D. (2017). Aspects of formation and use of financial resources of the enterprise. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences series*, no. 27(2), pp. 61–64.
12. Chekh, L. M., Korohodova, O. O. (2020). Innovative development of ukrainian economy in Industry 4.0. *Actual Problems of Economy and Management*, vol. 14. URL : <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205849>.
13. Rushchyshyn N. M. Theoretical and methodological principles and applied tools for realizing the potential of the banking system in ensuring structural reform of the economy. Lviv, 2020. 404 p.
14. Zubko, T. L. (2016). Assessment of the level of economic security of enterprises in the communications industry. *Economy. Management. Business*, 2016. Vol. 3. pp. 81-88.